

nitelikte olmasa da, bu konuda düzenleme yapılmaması ve engel çıkartılması Türkiye'nin uluslararası sorumluluğunu getirecektir.

SONUÇ

87 ve 151 sayılı sözleşmelerin onaylanması zaten varolan bir hakkın tescil edilmesi, daha sağlam yasal dayanaklara kavuşturulması niteliğindedir.

Bu durum için zor yanının esas bundan sonra başladığını göstermektedir. Çünkü iş mevzuatı bu standartlara uydurulmazsa, onaylamaların, Türk Devleti'nin sahte bir "demokratik imaj" yaratmasından başka bir şeye yaramayacağı açıktır.

Gözden kaçırılmaması gereken bir diğer nokta da bu antlaşmaların ancak asgari standartlar getirdiğidir. Bu gün bu standartların çok ötesinde ekonomik ve demokratik haklar gerçekleştirilebilir düzeydedir. Bu nedenle emekçiler bu antlaşmalarla getirilen hak ve özgürlükleri minimum çıkış noktası olarak almak ve onları daha da geliştirmek için mücadele etmelidirler.

Kamu çalışanlarının yasal olarak tescil edilen sendika kurma hakkının ise gerçek özüne, grev ve toplu sözleşme hakkına kavuşmasının önünde hala zorlu engeller vardır. Ama grev ve toplu sözleşme hakkı olmaksızın, sendika hakkı göstermelik olmaktan öteye gidemez. (26 Aralık 1992)

MECLİS İŞKENCEYİ ÖNLEDİ(!)

Av. Ziyet Özçelik*

DYP-SHP Koalisyon Hükümetini oluşturan iktidar partileri genel seçimler öncesi ağırlıklı olarak topluma demokratikleşme yönünde mesajlar verdiler. Halka şefkat göstereceklerini, karakolların duvarlarını camdan yapacaklarını, işkenceyi önleyeceklerini, kısacası demokrasinin önündeki tüm engelleri ortadan kaldıracaklarını söyleyerek iktidara geldiler.

İşkence olgusu yıllardır siyasi suç sanıkları ve avukatlarınca yargılamalarda dile getirildi. İnsan hakları örgütlerinin ağırlıklı gündemini hep gözaltında uygulanan işkence oluşturageldi. İşkencenin siyasi ya da adli suç sanığı ayrımı yapılmadan sistemli olarak uygulandığı, "münferit bir olay" olmadığı kamuoyuna gösterildi.

İşkence, Türkiye'de ceza yargılamasının temelini oluşturuyordu. Siyasi suç sanıklarının ve insan hakları savunucularının mücadelesi iktidara işkencenin varlığını kabul ettirdi. Vaadleri içine işkence ayıbından kurtulmayı da aldılar.

Böylece işkencenin önlenmesi, tam ve eksiksiz insan hakları "CMUK reformunun" temelini oluşturdu. İşkencenin yanısıra yerinde infazlar, gözaltında kayıpların sürdüğü bir ortamda, ağırlıklı olarak ceza yargılaması sürecine ilişkin 3801 sayılı yasa tasarısı Mayıs 1992'de Meclis tarafından kabul edildi. Meclis'ten geçen bu ilk CMUK değişikliği yasasının gerekçesine "insan haklarında avrupa standartları, tam ve eksiksiz insan hakları ve işkence ayıbından kurtulmak" yazılmıştır.

Ancak Cumhurbaşkanı Özal tarafından yasa bir kez daha görüşülmek üzere Meclis'e geri gönderildi. Özal'ın gösterdiği veto gerekçesinin özünü yazısının son paragrafı oluşturuyordu; "Yapılan üst düzeydeki bir toplantıda katılanlar bu kanuna ilişkin olarak büyük endişelerini açıklamışlar, düzenlemelerin Olağanüstü Hal'i ve terörle mücadeleyi etkilemeyecek şekilde yapılması gerekliliğini ortaya koymuşlardır".

12 Eylül Anayasa'sının toplumumuza "armağanlarından" biri olan asker ağırlıklı MGK üyelerinin oluşturduğu bu "üst düzey yetkililer" yasayı bu haliyle istememişlerdi. MGK'nun bu isteği 3842 sayılı yeni düzenlemenin çifte

* TTB Hukuk Danışmanı.

standartlı özünü oluşturdu. Cumhurbaşkanı Özal'ın veto ettiği bu yasaya muhalefette MGK yalnız bırakılmadı. Aynı zamanda devlet memuru olan polisler "kahrolsun insan hakları", "CMUK'a hayır" sloganları atarken, Yargıtay Başkanı tüm sanıklara bir takım haklar getiren CMUK'a şiddetle karşı çıkarak, bu değişikliği devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü açısından büyük bir kaygı ile izlediğini" açıklıyordu.

MGK, Polis ve Yargıtay Başkanı bölünmez bir bütün oluşturarak CMUK değişikliğine karşı devleti koruma görevini üstlendiler(!) Yargıtay başkanı ve polis tarafından büyük bir sadakatle desteklenen MGK'nun bu "isteği" milletin seçilmiş temsilcileri tarafından yerine getirildi. Böylece iki yüzlülüğün, çifte standardın damgasını vurduğu 3842 sayılı yasa hazırlandı ve 1 Aralık 1992'de resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi.

Tam adı ile "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kurulu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair" 3842 Sayılı bu kanun gözüaltına alınan sanıklara özet olarak;

- a) Soruşturmanın her aşamasında avukat bulundurma,
  - b) Gözüaltı süresinin kısaltılması,
  - c) Tutuklama koşullarının sınırlandırılması,
  - d) Tutukluluk süresinin belli koşulların varlığı halinde sınırlandırılması,
- gibi bir takım haklar getirmiştir.

Ancak 31. maddesi ile "Bu kanunun 4, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 18, 19, 20 ve 22. madde hükümleri Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda uygulanmaz" hükmü getirilmiştir. Yani politik suç sanıkları yukarıda özet olarak belirttiğimiz haklardan yararlandırılmamış ve Olağanüstü Hal Bölgesinde yaşayanlar ise gözüaltının sınırlandırılmasına ilişkin düzenlemelerin kapsamı dışında bırakılmıştır.

Klasik Hukuk Öğretisine göre ceza yargılamasının amacı maddi gerçekliğin ortaya çıkarılmasıdır. Ceza yargılaması süreci maddi gerçeği ortaya çıkarmada işlenen suçun niteliğine bakmaz. Amaç gerçeğin bulunmasıdır. Gerçeğin bulunmasında isnat edilen suça ya da sanığa göre ayrı kurallar işletilmez. Buna yargılama sürecinde eşitlik adı verilir. Bu eşitlik ilkesi Anayasa'nın 10. maddesinde de "... Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir..." biçiminde ifade edilmiştir. Oysa

bu yasa ile suçlar ve bölgeler arasında ayırım yapılarak eşitlik ilkesi hiçe sayılmıştır.

Klasik hukuk öğretisinde ceza yargılamasının önemli ilkelerinden biri de, masumiyet karinesidir. Bu karine insanlığın yüzlerce yıllık uğraşısından süzülüp gelmiştir. Bu ilkeye göre kendisine bir suç isnat edilen kişi yargı kararı ile suçluluğu sabit oluncaya kadar suçsuzdur. Yargılama sürecindeki bu eşitlik ilkesi Anayasa'nın 38. maddesinde de ifade edilen, masumiyet karinesinin doğal ve zorunlu bir sonucudur. CMUK ile getirilen bu çifte standartlı düzenleme hem masumiyet karinesini hem de eşitlik ilkesini ihlal etmektedir. Bırakalım suçluluğunun bir hükümle sabit olmasını henüz yargılama süreci bile başlamamış siyasi suç sanıklarını diğer sanıklardan ayırık tutarak haklarını kısıtlamaktadır. Eğer amaç, yeni değişikliklerle gerçeğin daha iyi ortaya çıkarılması ise, bu ayırım niye? Demek ki, siyasi suçlarda gerçeğin ortaya çıkması devleti ilgilendirmiyor. Yoksa siyasi suçlarda işkencesiz "gerçek" olmuyor mu?

Konunun bir başka boyutu da yasa ile getirilen bu haklardan kimlerin yararlanacağı nasıl ve kimler tarafından belirleneceği sorunudur. Uygulamada suç isnadını polis yapmaktadır. Eğer polis bir kişiyi siyasi bir suç isnadı ile gözüaltına aldım diyor ise, o kişi farklı "haklara" ve farklı bir yargılama sürecine tabi olacaktır. Adli bir suç isnadı ile gözüaltına alınır, bu durumda yeni getirilen haklara ve yargılama sürecine tabi olacaktır. Yasa ile getirilen hakların kullanımını polisin iradesine bırakan bu düzenlemenin Anayasa'nın 2. maddesinde sözedilen Demokratik Hukuk Devleti'nde değil, ancak bir polis devletinde yeri olabilir.

Sonuç olarak kamuoyunda bilinen adı ile "CMUK" ayrımcı bir niteliğe sahiptir. Olağanüstü Hal Bölgesinde yaşayanlara ve siyasi kişilere ayrı bir hukuk öngörerek bu niteliğini açıkça ortaya koymuştur. Bu yasaya onay verenler aynı zamanda işkencenin sürmesine de onay vermişlerdir. Yasayı bu haliyle savunan siyasal iktidarın sözcülerinin hukukilikten uzak ve çürük gerekçeleri yasanın tescilli ayrımcılığını örtmüyor. Bu ayrımcılık ortadan kaldırılıncaya kadar örtmeyecektir.